

D. 45004
Dziękuję do: 5.8.12. 367. j.n. 41.

PROGRAMMAT

KURSU NAUK

WYKŁADANYCH

W INSTYTUCIE RZĄDOWYM

WYCHOWANIA PŁCI ŻEŃSKIEY.

5/350

ЗАЛА
ШКАФЪ
ПОЛКА
№ 2193

Ва.
352.

W WARSZAWIE

W Drukarni Józefa Węckiego,

1827.

~~ЗАЛА 2.2.
ШКАФЪ 5.
ПОДКА 2.15.19~~

A-11001

Biblioteka
U.M.C.S.
w Lublinie

W 115 / 56 / 36
Kulski 8

1000172141

313 7924

W S T Ę P.

Bogoboynne wychowanie kobiet, naydzielnię wpływ na wychowanie rodu ludzkiego. Przez rozsądną matkę, zaszczipione w dziecinnym sercu pierwsze zasady Religii i moralności, buynie się rozkrzewią, ani ich późniejsze burze świata wykorzenić zdołają. To mając na baczeniu Kommissyja Rządowa Wyznań i Oświecenia, oddawna już naywiększą zwróciła troskliwość na wychowanie Płci Żeńskiej. Zachwiana bogoboyność napływem płochoych, z obcý ziemi przeniesionych pomystów, obojętność religijna, przez złośliwe, a pospolicie nieudolne osoby w niewinnych zaszczipiona sercach, postępný staropolskich cnót upadek i znikczemnienie obyczaiów wiódąc za sobą, tem dzielniejszą stawiała się pobudką, do podwoienia usiłowań Kommissyji Rządowéy, w celu wczesnego zaradzenia złemu. Urządzone Pensye i Szkoły wyższe Płci Żeńskiej w Stolicy, iako też w różnyh miastach Królestwa, ściśle oznaczony plan i rozkład nauk dla tych Instytutów przepisany, wskazane kwalifikacye dla Guwernantek i Ochnistrzyń, a nadewszystko Dozór tych zakładów zapewniony, wszystko to nie było bez korzyści, lecz spodziewanego i pożądanego dla kraju dobra niezapewniało. Trzeba ieszcze było starać się, o usposobienie osób zdolnych weyść w ducha zbawiennyh zamiarów Rządu,

osób chcących wykonać je skutecznie, osób umiejących odpowiedzieć tak zaufaniu rodziców, iako też troskliwości Władzy, nad publicznem wychowaniem czuwających. Z woli wiekopomnej pamięci w BOGU spoczywającego ALEXANDRA CESARZA i KRÓLA, w skutek przedstawienia dwóch Seymów, ułożono projekt Instytutu Rządowego, w którymby Mistrzynie młodzieży płci Żeńskiej, ostateczne odebrały ukształcenie. Gorliwość s. p. Xięcia Namiestnika Królewskiego, wskazała z dochodów publicznych fundusz, na zakład i dalsze utrzymanie tego Instytutu, różne iednak okoliczności, wstrzymywały Kommissyą Rządową, z wykonaniem tak ważnych zamiarów. Aby więc skutek tak zbawiennych usiłowań przyspieszony został, Dozór Pensy i Szkół wyższych Płci Żeńskiej zyskawszy upoważnienie Kommissyi Rządowej, zajął się urządzeniem Szkoły przygotowawczej, w którejby poświęcone już praktycznemu wychowaniu osoby, ostateczne swe uzdolnienie odebrać mogły. Takowa Szkoła dnia 1 Maia 1825 r. otwarta, zyskawszy przychylny względy, troskliwego o dobro wychowania J. W. Ministra Prezydującego w Kommissyi Rządowej Wyznań i Oświecenia, zasiłkiem przez Niego z funduszków do Jego rozporządzenia zostawionych wskazanym, rok cały utrzymywała się, do końca bowiem 1825 r. oprócz szlachetnej gorliwości i obywatelskiego poświęcenia się JPP. Nauczycieli, innego nie miała funduszu. Od dnia 1 Sycznia 1827 r. za staraniem Kommissyi Rządowej Wyznań i Oświecenia i chętnem przytożeniem się JO. Xięcia Ministra Skarbu, wszelkim pożytecznym dla kraju zakładom sprzyjającego, oznaczony stały etat dla Szkoły przygotowawczej, pozwolił Dozorowi Pensy i Szkół wyższych Płci Żeńskiej, zająć się

rozwinięciem pierwiastkowego Planu, a tak stosownie do wydanego urzędzenia, otwarty został z początkiem bieżącego roku: Instytut Rządowy Wychowania Płci Żeńskiej. Umieszczony w dalszym ciągu program, z polecenia Kommissyi Rządowej w rozwinięciu wydanego Urzędzenia każdéy w szczególności Nauki, wskazuje iéy zakres, w jakim iest wykładaną w Instytucie, a duch który załozeniu i urzędzeniu tego Instytutu przewodniczył, nigdy go ożywiać nieprzestanie. Wyższa naukowość, nie zgadza się z przeznaczeniem Płci Żeńskiej. Poświęcona pracom literackim kobieta, albo się zrzec musi powołania swego, lub godnie mu odpowiedzieć nie zdoła. Lecz z drugiéy strony troskliwa matka, dobra małżonka i rządzna gospodyni, potrzebuie rozsądku i pewnego gruntownego usposobienia, aby tem troistem obowiązkom godnie odpowiedzieć zdołała. Z tego punktu zapatrywać się należy w ogóle na wychowanie Płci Żeńskiej, lecz w Instytucie Rządowym, nowy ieszcze oprócz tego wzgląd przybywa. Wychowanie iéy, oprócz ugruntowania się w cnotach i umiejętnościach Płci Żeńskiej naysposobniejszych, wyższego nieco tak w iednym, iakoteż i w drugim względzie sięgać musiały zakresu, bo choć poświęcenie się powołaniu Nauczycielskiemu, nie iest koniecznym warunkiem Uczennicy tego Instytutu, sposobienie przecieź osób takowych, zawsze do głównych celów, zakładu iego należało. Jeżeli przeto mimo naysilniejszych zabiegów o uniknienie przesady naukowej, niektóre oddziały wyżéy nieco prowadzić wypadło, cel iednak iuż wzmiankowany, postępek takowy usprawiedliwić powinien. Wszakże gdy dosyć iest dla Ucznia, by tyle umiał co iego Nauczyciel, niemożna mieć za złe, gdy Nauczyciel mędrszy nieco bę-

dzie od Ucznia, nieprzestając nigdy obok tego być wzorem postępowania i cnoty. Tak więc w układzie planu nauk, w zakreśleniu ich granic, potrzeba przeznaczeniem Płci Żeńskiej miarkowana, ciągle przewodniczyła. Nieprzepomniano praktycznej wprawy, w mówienie nayużywanyszemi u nas językami francuzkim i niemieckim, wyznaczony przyzwoity czas do rozwinięcia i ukształcenia talentów płci Żeńskiej przyzwoitych, między któremi roboty ręczne, naypierwsze mają miejsce, iako w żadnym powołaniu, od przeznaczania kobiet nieodłączne.

Naychwalebniejsze iednak zamiary Rządu nikną, gdy do ich wykonania wezwane będą osoby, albo niezdolne, albo nieumiejętne; wybór zatém osób grono Nauczycieli tego Instytutu składać mających, zajął całą troskliwość Dozoru. Pierwszą trudność wyszukania godnego Kaptana, Nauczyciela Religii i Moralności, uprzątął W. X. Adam Paszkowicz Kanonik Katedralny Krakowski i Członek Dozoru, przyjmując na siebie dobrowolnie, tak trudny a w Instytucie nayważniejszy przedmiot. W. Klementyna Tańska, Dama Dozoru, chlubnie znana kraiovi, przez wydanie tylu pożytecznych dzieł dla młodzieży Płci Żeńskiej, na uproszenie Dozoru, chętnie pospieszyła z udzieleniem swego światła, uszczęśliwionym z Jęj nauki Uczennicom i od roku już blisko, wyktada naukę Obyczajową, a iako kobieta nayskuteczniej też do kobiet w tym przedmiocie przemówić jest zdolną. JP. Karól Milewski Sekretarz Dozoru, obok ważnych obowiązków tak w ogólnym Dozorze Pensyy i Szkół Wyższych Płci Żeńskiej, iako też w Dozorze Instytutu Rządowego, przyjął na siebie wykład nauk historycznych. Do innych przedmiotów, wezwani zostali

albo światłem i zdolnością znakomici Szkół publicznych Professorowie, albo też chlubnie znani z dawanych lekcyy po Pensyach i Szkołach Nauczyciele. Ci wszyscy, przeniknieni ważnością obecnego powołania, w duchu wydanego urzędzenia, wykładają przedmioty naukowe, iak następuie:

JP. Tomasz Dziekoński Professor Liceum Warszawskiego, Naukę o wychowaniu.

JP. Ludwik Koncewicz Professor Liceum Warszawskiego, naukę ięzyka i literatury oyczystéy.

JP. Antoni Waga Professor Liceum Warszawskiego, wiadomości z nauk przyrodzonych.

JP. Józef Koźmiński Professor Liceum Warszawskiego, naukę Arytmetyki.

JP. Franciszek Jasiński Professor Insty: Rząd:, naukę Jeografii.

JP. Emanuel Cochet Professor Szkół Woiewódzkich, naukę ięzyka i literatury francuzkiéy.

JP. Kazimierz Szwartz Professor Insty: Rząd:, naukę ięzyka i literatury niemieckiéy.

JP. Teodor Zuffi Prof: Inst: Rząd:, naukę rysunków.

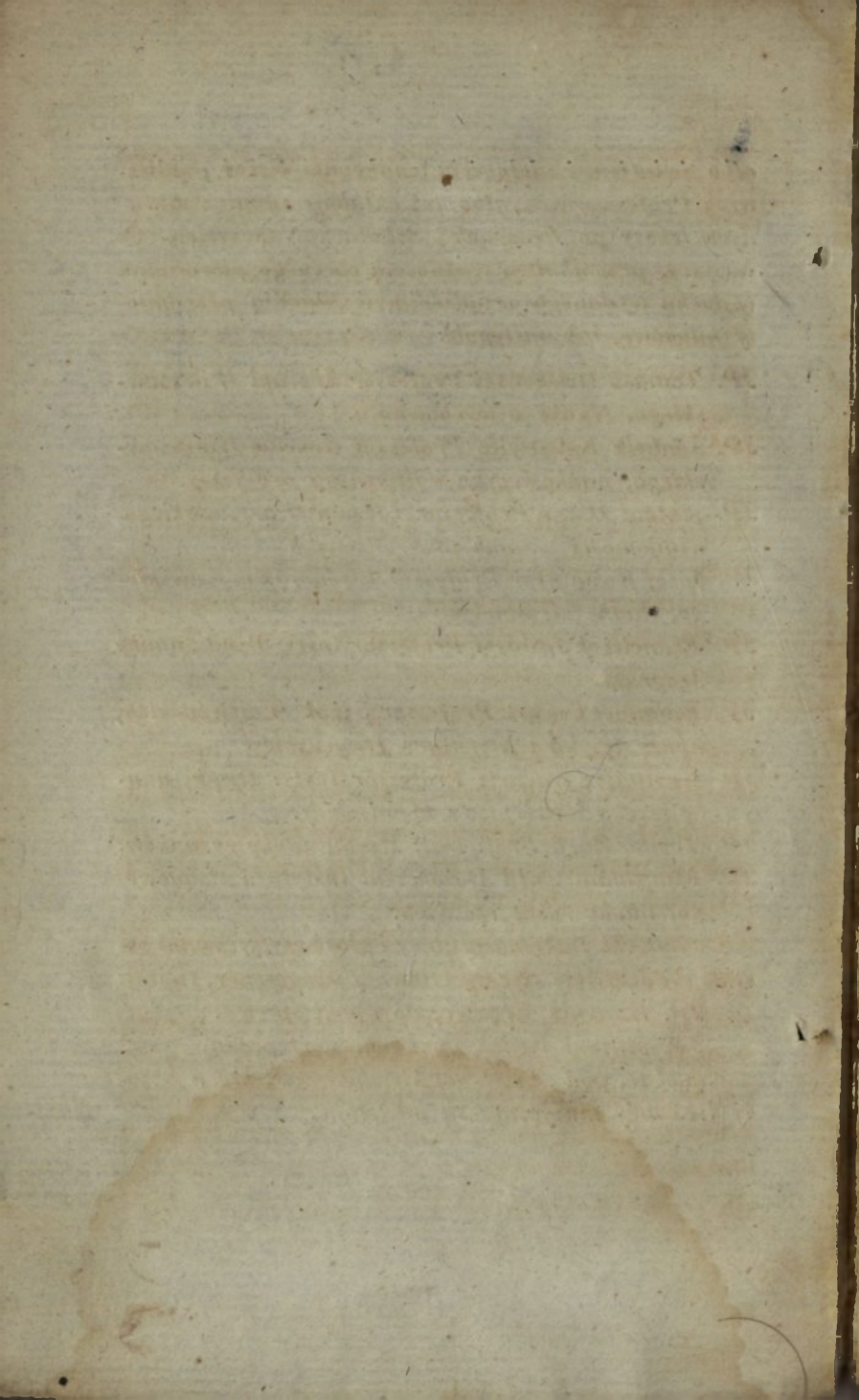
JP. Maryanna Zuffi Dożorczyini Instytutu Rządowego, naukę robót ręcznych.

Do muzyki Instrumentalnéy i głosowéy, wezwani zostali Nauczyciele Szkoły Głównéy Muzycznéy, to iest:

JP. Walenty Kratzer, do nauki śpiewu.

JP. Antoni Krahl, do nauki Fortepianu.

Nauki te, pod naczelnym kierunkiem Rektora Szkoły Głównéy muzycznéy są udzielane.

NAUKA RELIGII I MORALNOŚCI.

Stosownie do celu i przeznaczenia Instytutu Rządowego wychowania płci żeńskiéy, iak wskazuia dostatecznie iego ustawy, gdy Uczennice tylko nauką i obyczajami celuiące przyiętemi do tego Instytutu bydz mogą, i gdy zamiarem iego iest takie kształcenie serca i umysłu, aby ukończywszy kurs nauk dawanych, zdolnemi były do prowadzenia w teyże saméy drodze młodzieży płci swoiéy, ich staraniu poruczonéy, a tym sposobem roskrzewiały współeczności oyczystéy gruntowne zasady prawdziwie Boskiéy Religii, i czyste prawidła nieskażonéy cnoty, a temsamem aby upowszechniały się wzorowe przykłady bogoboynego i uprzymego w towarzystwie ludzkim pożycia; wykład przeto nauki Religii i moralnéy w tym Instytucie musi bydz wyższy nad ten, którego się zwykło używać po Pensyach i Szkołach płci żeńskiéy. Będzie się przemawiało z równą dzielnością do serca iako też i do rozumu tych Uczennic, aby ugruntowanie zasad wiary S. i należne iéy przepisom posłuszeństwo, było równie mocne, i zachwiać się niedaiące, iako też rozumne i niebłąkaiące się w niepewności, podług ostrzeżenia Apostoła Narodów Pawła S.

W takim tedy widoku i zamiarze postępując, nauka Religii w ten sposób wykładaną będzie:

Z Uczennicami I. Oddziału.

Rozpoczętą będzie Historia S. starego testamentu od stworzenia Świata, przyczem poda się dokładna wiadomość znaczenia wyrazów, *Pismo Święte, Pismo Boże, stary i nowy Testament*, tudzież ogólna wiadomość o księgach Biblią składających, których rozbiór posłuży do okazania wszędzie wszechmocności, mądrości, i sprawiedliwości Boskiej, nieśmiertelności duszy ludzkiej, darów, iakie otrzymała od Stwórcy dla swego udoskonalenia, okażą się zarazem skutki upadku pierwszych ludzi, pospieszające na ratunek słabości naszej Boskie miłosierdzie w przyobiecaniu Zbawiciela, którego Nauka objawiona, następnie wyłożoną będzie. Wkrótkości naprzód, narodzenie Jezusa Chrystusa, z wykładem szczegółowym znaczenia imion *Zbawcy świata nadanych, historia Jego objawienia, uczęszczania do kościoła Jerozolimskiego, i przygotowania się do rozpoczęcia zawodu Nauczycielskiego*. Przedstawioną zostanie nayważniejsza i naycelniejsza nauka Jezusa Chrystusa, zamknięta w modlitwie Pańskiej zwaney. Wyłożoną i udowodnioną będzie w ogóle potrzeba modlitwy, przymioty dobrej modlitwy, iey podział; rozebraną zostanie z wszystkimi szczegółami modlitwa Pańska, tudzież pozdrowienie Anielskie, następnie wyłożą się obowiązki miłości Boga i

bliźniego, i zrobiony będzie szczegółowy rozbiór przykazań Boskich i kościelnych, dowodząc służącą kościołowi moc i władzę stanowienia takowych przykazań. Wytłómaczoną będzie szczegółowo tajemnica ofiary Mszy S. znaczenie wszelkich nabożeństw rannych i wieczornych, w kościele katolickim zaprowadzonych i odbywanych, i na tém zakończony będzie zakres wykładu nauki Religijnéy w roku pierwszym. Obok powyżéy wzmiankowanego wykładu, prowadzoną będzie historia starego Testamentu, przechodząc wszystkie jego xięgi, aż do Epoki przyścia na Świat Zbawiciela Jezusa Chrystusa.

Z Uczennicami II. Oddziału.

Rozpoczęty będzie wykład nauki Religii od Historii Chrystusa Pana, przechodząc kolejno wszystkie cztery xięgi Ewangelii S. daléy xięga dzieiów Apostolskich, i rozbierane będą w krótkości listy przez SS. Apostołów pisane, niemniéy przedstawi się obraz historii kościoła katolickiego, szczególniéy zaś kościoła Polskiego. Z nauki zaś Religijnéy wyłożony będzie traktat o *Wierze w ogólności*, a następnie rozebrany zostanie wszczególności Skład Apostolski i zwróconą będzie cała uwaga na dowody wykazujące Bóstwo Jezusa Chrystusa i Ducha S. Daléy rozbierany będzie szczegółowo traktat o SS. Sakramentach, tudzież o sprawiedliwości Chrześcijańskiéy, o czterech

rzeczach które człowieka ostatecznie czekają, to jest: o śmierci, sądzie Boskim, o karze, albo nagrodzie wieczny. Na tém zakończony będzie wykład nauki Religijnéy i historii świętáy w drugim Oddziale.

Z NAUKI MORALNEY

Dla Uczennic I. Oddziału.

Wyłożone będą w ogóle przymioty, władze moralne człowiekowi właściwe i przyrodzone, iego rzetelne przeznaczenie i istotne obowiązki. Poda się wyobrażenie cnót Chrześcijańskich, i moralności religijnéy, dowodząc że w niey szukać potrzeba zarodów szczęścia nawet i doczesnego. Wszystkie prawdy w tym wykładzie nauki podane, oparte będą na dowodach i przykładach z pisma S. albo z historii kościelnéy. Nadto wyłożone będą w szczególności obowiązki względem siebie samego, względem duszy i ciała, tudzież powinności i sposoby doskonalenia władz i przymiotów duszy swoiéy. Dowody i przykłady w téy mierze przytaczane, brane będą również z pisma S. i z dzieiów kościelnych.

Dla Uczennic II. Oddziału.

Wyłożone będą obowiązki względem bliźniego, i na czem zależy prawdziwa miłość bliźniego i szczęśliwość towarzyskiego życia. Opisane zostaną wzajemne obowiązki przełożonych i po-

dległych, rodziców i dzieci, gospodarzy i służących, nakoniec wyłożone zostaną obowiązki względem zwierząt, i względem wszelkich istot żyjących.

Dla Uczennic III. Oddziału.

Wyłożone będą obowiązki i ważność Katechetyki, poczem nastąpi praktyczne powtórzenie całkowitego wykładu nauki Religii i moralności.

NAUKA OBYCZAJOWA.

Wezwana przez Kommissyą Rządową Oświecenia do udzielania *Nauki obyczajowéy*, tym, które pod Jéy opiekuńczém okiem, kształcą się do chwalebego Nauczycielek zawodu, przyjęłam to wezwanie, radząc się więcej serca niżli własnych zdolności; a z prawidłami sztuki mało obeznana, rozpoczęłam ten kurs, wcale nie naukowym sposobem, raczém z natchnienia i z uczucia. A tak, opuszczając co zwykle wyższe i dokładne takowe kursa poprzedza: opis władz umysłowych człowieka, przekonanie się przez rozum o koniecznéj moralności potrzebie, kobietą będąc i mówiąc do kobiet, żadnéj innéj wysokiéj nie znając nauki, prócz Nauki Wiary, zaczęłam po prostu od tych słów: „Człowiek iest „ stworzony na obraz Boga, ma duszę nieśmier-

„telną, której los obecny i wieczny iemu zu-
 „pełnie oddany; nie może się stać podobnym
 „Bogu, nie może duszy swojej uszczęśliwić, za-
 „dnym innym sposobem, tylko cnotą; cnota zaś
 „jest to dobrowolne, choć często trudne speł-
 „nienie dobrego. A ponieważ nikt tego spełnić
 „nie może, czego nie zna, człowiek powinien
 „poznawać i zgłębiać to co jest dobre; a to po-
 „znawanie i zgłębianie zowie się *Nauką mo-*
 „*ralną*. Ta Nauka na samym wstępie nam mó-
 „wi: że kto chce być cnotliwym, naprzód spra-
 „wiedliwym być powinien; to jest, oddać ka-
 „żdemu, to co się od niego należy. Tę należy-
 „tość zowiemy *Obowiązkami*; będąc zaś dziełem
 „Boga, wszystko mając od Niego, mając poru-
 „czone sobie własne uszczęśliwienie, żyjąc wspó-
 „łeczeństwie czyli z innemi ludźmi, mamy *Obo-*
 „*owiązki trojaki*: 1. *Względem Boga*; 2. *wzglę-*
 „*dem samych siebie*; 3. *względem społeczności*.
 „Właściwie rzeczy biorąc, możnaby je podcią-
 „gnąć wszystkie pod to iedno znamię: *Obowiąz-*
 „*ki względem Boga*; ale weszło w zwyczaj je
 „oddzielać; zgłębianie obowiązków względem
 „Boga, zwać *Nauką Religii*, tamtych zaś wyłą-
 „czyć *Nauką moralną*. A ponieważ Nauka Reli-
 „gii wykładaną jest w tym Instytucie, od za-
 „wiązku iego przez świątłych Kapłanów, mój
 „kurs obeymie tylko podwójne pasmo *obowiąz-*

„*ków względem samych siebie i względem spo-*
 „*teczności*; nie dotknie się Nauki Wiary, lecz
 „powtórzy iéy przepisy i zdania moralne; bo
 „niewiem gdzieby szukać dzielniejszych?” Po-
 dzieliłam go zaś na *cztery części*, które w prze-
 ciągu dwóch lat, ieśli zdrowia stanie, przeysć
 mam zamiar.

Pierwsza zawiera *Obowiązki kobiety względem saméy siebie*. Już z niéy dziesięć rozdziałów wy-
 łożonemi było: iuż na wyięte z nich treści zapy-
 tania, zdatniejsze uczennice własnymi myślami
 odpowiadały; wszystkie z pilnością i uwagą, nie-
 które z zdatnością i rozsądkiem. Przedmioty tych
 dziesięciu Rozdziałów były następujące:

- I. O poznaniu przeznaczenia kobiet.
- II. O poznaniu zdolności i usposobienia kobiet.
- III. O poznaniu saméy siebie.
- IV. O poznaniu właściwego sobie przeznacze-
 nia.
- V. O edukacyi saméy siebie.
- VI. O doskonaleniu się.
- VII. O szczęściu.
- VIII. O zdrowiu.
- IX. Jeszcze o zdrowiu.
- X. O czynności.

Ta część, ieszcze drugie tyle rozdziałów zay-
 muie.

Druga zamknie w sobie Obowiązki kobiety względem społeczności, całej płci żeńskiej wspólne.

Trzecia poświęconą będzie obowiązkom względem społeczności, niektórym tylko kobietom właściwym.

W czwartęj nakoniec stawione będą wady, którym płeć nasza najłatwiej ulega; każda z nich będzie wydana w dwóch swych ostatecznościach, a między niemi wskazany zostanie szrodek, który zawsze jest przymiotem lub cnotą; tak na przykład

	Oziębłość	Bigoterya
		Pobożność.
Skąpstwo		Rozrzutność
	Oszczędność.	

i tém podobnie.

Tym trybem kurs mój ułożywszy, i dając go, iak wspomniałam wyżej, wcale nie naukowym sposobem, upraszam aby wyłączonym był od Examinu. Prawdy moralne dat nie znią, nie podlegają żadney rachubie, nie powinny zapisywać się w pamięci ale w sercu; iesli więc pożądaný skutek usiłowania moje uwieńczy, nie słowa, ale cnoty uczennic postępy ich w téj nauce dowiodą.

NAUKA WYCHOWANIA.

Zważając z iednéy strony cel Instytutu, z drugiéy ogólne przeznaczenie kobiet, łatwo bardzo przekonać się o ważności téy nauki, która sposoby bogoboynego wychowania dzieci wskazuje; lecz trudno nader obiać i wskazać zakres, w jakim się taż nauka zamykać powinna, by nie przechodząc granic istotnéy potrzeby, dostateczną przecież choć w szczupłym obrębie być mogła.

Do Matki lub iéy obowiązki dobrowolnie na siebie przyymuiący Mistrzynie, należy zaszczeplać pierwsze nasiona Bogoboyności w sercach dzieciennych, rozwiać rozsadek i kształcić władze umysłu. W ręku matki złożone przyszłe szczęście człowieka: ieźli za iéy skazówką w dzieciennym wieku na prawą wstąpi drogę, iuź z niey nie zboczy w naypoźniéjszý starości. Wpoione w dzieciństwie zasady, utkwiają głęboko w sercu, czas ich zatrzeć nie zdoła, a dobry przykład przyświecając wśród naygwałtowniéjszych burz życia doczesnego, pewnym będzie przewodnikiem do szczęśliwéy przyszłości. Taki iest zakres działania kobiety w wychowaniu dzieci, taki byź musi nauki kreślący prawa tegoż wychowania, a w tym samym zakresie, wykazuje się duch iaki przewodniczyć będzie iéy wykładowi, którego porządck następuiający:

W pierwszych życia chwilach, dusza dziecięcia nieprzystępna wrażeniom umysłowym, nie może być przedmiotem szczególnym troskliwości naszey, samo więc ciało zatrudniać nas winno w téy epoce; zapominać iednakże o niém i w dalszym postępie wieku nie należy, bo moc względna i czerstwość iego, jest iednym z warunków udoskonalenie moralne ułatwiających. Tak więc utrzymanie i pomnożenie zdrowia iedynym w pierwiastkach, ważnym zaś w dalszym czasie, jest przedmiotem troskliwości matki. Rady w tym względzie bądź doświadczenia, bądź rozumowania skutkiem będące, najpierwsze popolicie miejsce zajmują w teoryi wychowania: najpierwszą przeto nauką sposobiących się do wychowania będzie — Jak się zachować w udzielaniu pokarmów i napoiów, — iak należy być ostróźnym we względzie powietrza i ubioru, — iak starać się o utrzymanie i przyzwyczajenie do czystości, — iak miarkować godziny rozrywkom, przechadzkom i spoczynkowi poświęcone.

Wychowanie naytroskliwsze nawet, chybić musi niezawodnie swojego celu, ieśli spuszczaiąc z oka przeznaczenie ostateczne istoty rozumney, na proste tylko przyozdobienie umysłu całą baczość swoją natęży. Tém zaś przeznaczeniem jest szczęście doczesne i wieczne, a sama tylko cnota na zasadach Religii świętęy oparta, wiedzie

do niego. Z tąd więc nauka wskazująca sposoby ugruntowania w sercu młodocianém zasad Religii i cnoty, czyli *wychowanie religijno-moralne*, naywiększey troskliwości potrzebuie. Rozdział ten zaraz po wychowaniu fizyczném wykładany będzie w całéy obszerności, iakiéy tylko tak ważny przedmiot wymaga.

Za nim nastąpi nauka o ukształceniu uczuć, niezmiernie ważna w wychowaniu płci żeńskiéy.

Lecz ani Religia zakorzeni się w umyśle nieuskształconym, ani moralność pewną bydź może w człowieku, którego władze duszy zaniedbane nie zawsze różnicę złego od dobrego, pewną i niemylną wykryć zdołaią: kształcąc przeto serce, o umyśle zapominać nie trzeba, bo są nawet zdarzenia, w których przez rozum na serce działać wypada. Po ukształceniu więc moralném, umysłowe nayprzyzwoiciéy następować może. Tu więc po objaśnieniu poprzedniczym działań duszy przez różne władze objawiających się, wyłożone będą sposoby rozwiiania tychże władz. Począwszy od sposobów kształcenia zmysłów, iako organów duszy, wskazane będą środki maiące na celu ukształcenie mowy, praktyczną naukę ięzyków, rozwiianie i doskonalenie uwagi, imaginacyi, pamięci, rozsądku, dowcipu. Przy tym także Rozdziale umieszczą się przestrogi względem piastunek (Bonnes), względem ich cha-

rakteru, uspojenia tak moralnego iako też umysłowego.

Ważne uwagi tyczące się utrzymania należytej karności między młodzieżą, zamkną całą naukę wychowania, dla pierwszego Oddziału przepisaną.

Drugi Oddział znając już cel ostateczny wychowania, przebiegłszy ogólne sposoby wskazujące drogę do niego, zajmie się szczegółowem tylko naukowem wychowaniem, czyli tak zwaną pospolicie Instrukcją. Że zaś każda nauka w tym Instytucie wykładana, stosownie do zamiaru Instytutu, ma zaraz wskazane sposoby najłatwiejszego i najsukuteczniejszego iéy wykładu, mając przeto ułatwioną tę część nauki wychowania, tem łatwiej będzie można zająć się niektórymi drobnemi, lecz nie przeto mniéj ważnemi szczegółami.

W pierwszym Oddziale wykładając prawidła wychowania, większy wprawdzie wzgląd zachowany był na płeć żeńską, mianowicie w wieku doyrzewiającym, nie można było wszakże pominąć uwag tyczących się wychowania dzieci płci męskiej, bo i to, przynajmniej do 8 roku, do kobiet należy: w téj zaś części saméy naukowości tyczącey się, już tylko sama płeć żeńska przedmiotem uwag bydź musi: instrukcja bowiem dzieci płci męskiej do mężczyzn należy.

Naprzód więc wskazane będzie przeznaczenie kobiet, choć w ogólnych uwagach, bo przez to tylko może być oznaczony zakres ich naukowego ukształcenia. Oddział ten tak ważny, nie małej troskliwości wymaga, z największą przeto bacznością wywikłany będzie.

Następnie uwagi nad usposobieniem tak moralnym iako też i naukowym Mistrzynie, zajmą baczność osób w większą zapewne części do tego powołania sposobiących się. Objąć tu wypadnie różne bardzo względy, różne stosunki w iakich się Mistrzynie znajdować może; iuż to iako kierująca Instytutem publicznym, iuż też iako pomagająca w dozorowaniu lub uczeniu, iuż nareszcie iako prywatnie sama, lub pod kierunkiem matki wychowaniem i uczeniem trudniąca się. W każdym zdarzeniu ogólne przynajmniej przestrogi bez korzyści być nie mogą.

Ogólne uwagi nad sposobami uczenia — nad sposobami poznawania zdolności dziecinnych — obeyścia się z dziećmi — utrzymania i utwierdzenia ich w dobrém a wykorzenia złego — środki zaradcze w szczególnych wydarzeniach tak wychowania dzieci iako też ich uczenia tyjące się, będą przedmiotem dalszego wykładu.

Nakoniec przestrogi ogólne o pensjach i szkołach płci żeńskiej, o wychowaniu publiczném i prywatném, o szczegółowych urządzeniach ty-

czących się pokoiów nauki, sypiania, iadania, i t. p. o nabożeństwach, zabawach, spacerach, i t. d. o układzie godzin i rozporządzeniu całodziennego zatrudnienia, zakończy naukę dla Oddziału drugiego przepisaną i razem całą naukę wychowania.

Oddział trzeci nie mając już stałego biegu nauki, znajdzie ważne bardzo zatrudnienie, w rozwiązywaniu wątpliwości, bądź podanych, bądź w doświadczeniu natrafionych. Czytanie i rozbierranie dzieł téy nauce poświęconych, wypracowywanie na piśmie uwag tyczących się wychowania, uzupełniać będzie to, co albo nie dość obszernie i wyraźnie wyjaśnioném było, lub bydz mogło w dwóch poprzednich oddziałach, lub też co niedostatecznie zrozumianém było przez uczennice.

Dla zachowania i w tém pewnego porządku, trzymać się będziemy systemu wyżéy w dwóch oddziałach zachowywanego; każdy w szczególności oddział przebiegaiąc, ze szegółowemi uwagami uzupełniać będziemy. Tym sposobem postępując, zastanowiemy się naprzód nad wychowaniem fizyczném, nad ukształceniem serca i umysłu; dalej nad sposobami uczenia, nad karnością i sposobami iéy utrzymania w szczególnych zdarzeniach zepsucia młodzieży, lub zaniedbania; na-

koniec nad rozmaitemi okolicznościami na układ planu wychowania wpływającami.

JEZYK I LITERATURA POLSKA.

Dwuletni kurs przeznaczony właściwie na ukończenie wszystkich przedmiotów dawanych w Instytucie, wskazał Nauczycielowi języka i Lit. Pol. potrzebę do rozłożenia przedmiotu tego w następującym porządku: W roku 1. wyłoży grammatykę powszechną, a przy niej w całej obszerności grammatykę polską, niektóre prawidła z Retoryki o przymiotach dobrego pisma, tudzież króciutki rys historii literatury. W roku 2. przejdzie literaturę polską w tych gałęziach, które dla płci żeńskiej dostępne być mogą. Rok 3. przeznaczony w ogóle na bliższe zgłębianie obowiązków nauczycielki, co do przedmiotu języka i lit. pol. obrócony będzie na to, aby Uczennice przypomniały ogół, w pierwszych dwóch latach wykładanej nauki i nabierały sposobu, udzielania drugim, wiadomości przez siebie nabytych.

Rok 1. grammatyka.

Mając obowiązek, przy grammatyce polskiej, wskazać zasady grammatyki powszechnéj, przy

rozpoczęciu téy nauki zastanowię Uczennice nad tém, że gdy rozmaite ięzyki, iako twory iednakowego wszędzie rozumu ludzkiego, wyrażające wszędzie też same uczucie i myśli, mają do siebie większe lub mnieysze podobieństwo; może więc być i jest w istocie grammatyka powszechna, do którój należą ogólne uwagi nad naturą mowy ludzkiéy, a która tém się różni od grammatyki szczególnéy, że do téy, oprócz prawideł naturę mowy malujących, należą nadto prawidła na zwyczaju narodowym oparte. Z takiego to punktu uważając grammatykę powszechną, i zapatrując się na iéy wzory w Harrysie, Kondylaku, Jakobie, korzystając przytém z przypisów do grammatyki polskiéy przez X. Kopczyńskiego, będę się starał tak iéy prawidła wyłożyć, iżby te dając poznać Uczennicom w ogóle naturę mowy ludzkiéy, służyły oraz za podstawę, do zgłębienia głównych zasad znaiomych im ięzyków. Ma się więc rozumieć, że prawidła ięzyków francuzkiego i niemieckiego, o tyle tylko wykladać będę, o ile te na naturze mowy ludzkiéy w ogóle się wspierają; polską zaś grammatykę w całéy obszerności przejdę.

Wychodząc z téy zasady, że mowa ludzka, iako obraz myśli, składa się ze zdań, a zdania z wyrazów, pewne znaczenie od ludzi nadane sobie mających, podzielę grammatykę na 3 czę-

ści. W pierwszém mając mówić o częściach mowy, zastanowię naprzód Uczennice nad naturą mowy, wytłumaczę dla czego obrazem myśli nazwana, wymienię organa, za pomocą których głosy artykułowane wydajemy, wyliczę głoski nasze, z rozmaitemi onych podziałami, podam niektóre prawidła zgłoskowania, następnie oznaczę liczbę części mowy, i z porządku o każdéj z nich w szczególności mówić będę. W drugiéj części grammatyki, mając mówić o wewnętrzném wyrazów znaczeniu, dam poznać Uczennicom, że gdy cała ważność mowy opiera się na wewnętrzném znaczeniu wyrazów, nauka więc wskazująca główniejsze środki do poznawania wewnętrznego wyrazów znaczenia, nie może być wyłączoną z grammatyki, jeżeli ta ma nauczać zrozumiale mówić, i rozumieć drugich mówiących. Wskazując Uczennicom drogę do poznawania znaczenia wyrazów, wyborowe Towarzystwa, książki klassyczne, i słowniki, nazwę je właściwemi źródłami téj nauki; co się zaś tyczy prawideł, które grammatyka za skazówkę tylko w tym względzie podaie, takowe ograniczę uwagami nad wyrazami blizkoznacznemi, przenośnemi i źródłosłowém, zostawując sobie pole do obszerniejszych, w tym względzie uwag, przy rozbiórce ćwiczeń przez Uczennice pisanych. W części trzeciéj o składni, wyłożę naprzód naturę

myśli i zdania, objaśnię onego części, zastanowię się nad naturą przypadków i postaci, a potem zwracając uwagę Uczennic na związek zachodzący między wyrazami zdanie składającymi, dam wyobrażenie zkładni rządu i zgody; porządek zaś, w jakim z natury mowy ludzkiej, wyobrażenia w myśli, a wyrazy w mowie, po sobie następują, składnią szyku nazwawszy, różnicę między szykiem przekładanym i nieprzekładanym wykażę. Mówiąc o składni szyku w języku polskim, zwrócę uwagę Uczennic na to, ile pozorną u nas dowolność szykowania wyrazów, stanowiąca znakomitą wyższość języka naszego nad językiem niemieckim i francuzkim, ograniczona jest prawami rozsądku i harmonii, a zatem z ilu trudnościami połączone jest przyzwoite z niej korzystanie. W końcu wyłożę zasady iloczasu polskiego i pisowni; co do obydwóch tych szczegółów, trzymać się będę zasad X. Kopczyńskiego; wspomnę iednakże o nowościach, iakie niektórym w tym względzie zaprowadzić się podobalo. W wykładzie całej téy nauki, będę się starał ograniczyć stosownemi uwagami do pojęcia i przeznaczenia Uczennic, i tak się tłumaczyć, iżby mój sposób dawania służył razem za metodę, iak drugich uczyć należy.

Prawidła stylu.

W tém miejscu ograniczę się tylko wyliczeniem następujących, dobrego pisma przymiotów:

1. Związek tak między wyobrażeniami w zdaniu, iako też między zdaniami składającymi ogół pisma. 2. Czystość ięzyka. 3. Jasność i zrozumiałość pisma. 4. Zupelność pisma. 5. Krótkość pisma. 6. Piękność pisma. Paragraf ten podzielę na trzy części; w pierwszém mówić będę o naturalności pisma; w drugiem o mowie postaciowój przenośnej i okresowój; w trzecim o gładkości i dobrém brzmieniu pisma: 7. Mówiąc o stosowności stylu, wymienię jego podziały, i objaśnię na przykładach, iakie są własności prostego, średniego, i szczytnego stylu. 8. Zakończę prawidła retoryczne uwagami nad godnością stylu. Resztę prawideł potrzebnych do wyjaśnienia szczególnych gatunków tak poezyi, iako prozy, wymienię przy wykładzie literatury.

Historja Literatury.

Przy rozpoczęciu téj nauki dam poznać uczniom, że wyraz Literatura w ogóle uważany, obeymuie wszelkie płody rozumu ludzkiego drukiem ogłoszone; w ścisłym zaś znaczeniu brany, oznacza tylko nadobne nauki, o których tu właściwie mowa, iakiemi są: Wymowa, Poezya, Historia i książki moralne. Następnie wyłożę korzyści wypływające z téj nauki; powiem że każdy naród może mieć sobie właściwą Literaturę, i że wyobrażenie klassycznosci jest miarą, po-

dług który oceniamy wartość dzieł składających Literaturę iakowego narodu. Tu zastanowię się w ogólności nad tém, iż Grecy i Rzymianie zostawili nam wzory, we wszystkich prawie gałęziach Literatury, i że późniéysi innych narodów pisarze, o tyle zasługają na zaletę, o ile do tamtych się zbliżają; a z tąd wyprowadzę wnioszek, iż iak w wykładzie Literatury saméy trzymać się należy sposobu porównawczego, tak, i przy podaniu rysu historyi Literatury naszéy wspomnieć wypada naprzód o wiekach Literatury ogólnéy, a potém dopiero zastanowić się nad epokami historyi Literatury naszéy, nadmieniając przy każdéy epoce, co szczególniéy, na wzrost lub upadek Literatury i ięzyka naszego, działało.

Rok drugi

LITERATURA.

W wykładzie Literatury, zasięgając rady z La Harpa, Lemersiego, Szlegla, Dmochowskiego, St. Potockiego, Czartoryskiego, Osinińskiego, Bentkowskiego i t. d. naprzód objaśnię na wzorach naturę poezyi dydaktycznéy, lirycznéy, dramatycznéy, bohatyrskiéy, i podług tego oceniać będę plody poetów naszych; następnie z prozy: mówić będę o historyi, listach, powieściach, i w ogóle o dziełach, moralność za przedmiot mających. W ogólności, przy wykładzie téy nauki, starać

o to będą, aby Uczennice mając sobie wskazany cel, do którego Literatura, a szczególniéy oyczy-
sta, zmierzać powinna, przekonały się, że takie
tylko dzieła szacować należy, i takie następnie
przyszłym swym Uczennicom do czytania zale-
cać, w których przebiia się dążność do ugrunto-
wania czytelników w narodowości dobrze zro-
zumianéy, w czystéy moralności, a co ieszcze wię-
céy, dążność do wzmocnienia uczuć religijnych,
które są naygruntownieyszą moralności zasadą.
Przy zalecaniu książek do czytania, nie można
być dosyć ostróżnym Nauczycielowi, iakoż po-
mnąć na to, że nauka przez rozum na serce ko-
biéty zawsze działać powinna, takie tylko książ-
ki do czytania samym pannom dawać należy, przez
któreby kształcony rozsądek, bronił wstępu do
ich serca, przesadzonéy w każdym względzie
czułości, delikatności źle zrozumianéy, i tym wszy-
stkim słabościom serca, których źródło iest w wy-
obraźni prawidłami rozumu i religii nieokreślo-
néy. Ostróżność takowa tém potrzebniéysza, iż
Literatura nasza, szczególniéy w tłumaczeniach,
liczy bardzo wiele w tym rodzaju, niedorzecz-
nych, a dla młodzieży bardzo powabnych książek.

Co do ćwiczeń pismiennych, te w sposób taki
urządzę, iżby Uczennice wprawiając się do gład-
kości stylu, okazywały w nich zastosowywanie
podanych sobie prawideł, kształciły gust, unyśl

i serce; nadto, aby miały sposobność rozwiania w nich myśli, dotyczących się ducha i sposobu, w jakim przedmioty przeze mnie im wykładane, w przyszłości one same drugim wykladać mają.

COURS DE LANGUE FRANÇAISE.

PREMIERE SECTION.

Grammaire.

La prononciation, dans la langue française, étant justement regardée comme très essentielle, on avisera d'abord aux moyens de la rectifier; on cherchera à bien faire distinguer aux Elèves tous les *éléments phoniques*, on les accoutumera à bien articuler, à donner aux différents sons leur valeur exacte, leur juste durée; et à bien saisir les nuances si nombreuses et si délicates de l'accent. A ce long et pénible exercice succèdera une récapitulation grammaticale, faite méthodiquement et mise à la portée des Elèves, dans le but de les familiariser avec les principes, de leur développer la nature et les propriétés de chaque partie du discours, et de leur apprendre à employer les différentes formes des mots variables. Les règles générales de la Syntaxe seront ensuite expliquées avec clarté et précision, et toujours sur

des exemples faciles à retenir. *La Lexigraphie*, ou l'Orthographe d'usage qu'il importe tant de connaître, et qui présente de si grandes difficultés, ne sera point oubliée. Les Elèves écriront donc beaucoup sous la dictée, parce que, cet exercice, en accoutumant l'oreille à reconnaître promptement chaque son, et à n'en laisser échapper aucun, donnera lieu à différentes analyses grammaticales, justement considérées comme le meilleur moyen d'enseigner les langues. C'est sur-tout dans ces analyses, et toujours en comparant le français avec le polonais, qu'on abordera *l'Idéologie*, qu'on exposera succinctement les premières règles de la Construction grammaticale ou figurée, ainsi que celles de la Versification. Les Elèves n'apprennent jamais rien par coeur que le *paradigme* ou le tableau des verbes réguliers: e'est par la seule correction raisonnée et à haute voix des morceaux classiques écrits sous la dictée, que nous nous proposons de parvenir à la connaissance des principes. Dans cette correction, étymologies, gallicismes, manières de former les mots composés, et de distinguer les idées, tantôt fondamentales, tantôt accessoires, mécanisme des vers rien n'échappera à notre attention. Ainsi préparées les Elèves essaieront leurs forces dans des traductions, dans des compositions sur différents sujets,

SECONDE SECTION.

Littérature.

Nous commencerons par développer succinctement l'art de bien écrire et de bien composer en prose; l'art souvent si difficile, mais toujours indispensable, de nous soumettre, pour la composition, dans l'ensemble comme dans les parties, à toutes les règles, qui ne sont autre chose, que les judicieuses remarques, faites jusqu'ici sur tous les chefs d'ocuyre par une critique saine et éclairée. Nous consulterons les meilleurs auteurs classiques, et nous suivrons Domairon.

Par l'effet d'un penchant pour l'imitation, comme par celui d'un goût pour le chant et le rythme, justement regardés l'un et l'autre comme innés, l'homme doué d'une grande sensibilité et d'une imagination vive doit éprouver le double besoin, et de peindre par la parole, mesurée les objets qui font dans son âme des impressions agréables ou profondes, et de moduler des sons harmonieux, pour exprimer par l'accent artistement cadencé les sentiments qui l'animent. Telles sont les causes originelles de la Poésie.

La Poésie fut d'abord consacré aux Dieux et aux héros. Mais les poètes se servirent de ses pinceaux délicats et de son brillant coloris, pour

dévoiler le ridicule, pour flétrir les vices. Ils l'armèrent de foudres vengeresses, afin de punir le crime. C'est ainsi que sous des formes diverses, on vit la Poésie, chez les anciens, tantôt châtier les mocurs de la nation, tantôt célébrer les vertus des grands hommes, tantôt chanter la gloire infinie de l'Être Suprême, qui a créé et qui gouverne le monde.

Chez les Français aussi, la Poésie, quoique moins musicale, brille pleine d'énergie et de majesté dans le genre héroïque: dans les sujets moins relevés, tantôt légère, facile, simple et naïve, tantôt élégamment parée du coloris le plus vif et le plus tendre, ainsi que de toutes les grâces de l'élocution, Elle captive à la fois l'esprit et, le coeur. C'est en traduisant, en commentant le sévère et célèbre législateur du Parnasse français, que nous apprendrons les règles auxquelles sont soumis les poèmes de tout genre.

Pour nous familiariser avec les noms des auteurs et des ouvrages qui sont l'ornement et la gloire de la Littérature Française, nous choisirons parmi les morceaux extraits de nos grands écrivains, ceux qui nous paraîtront les plus propres, à rappeler aux Elèves leur destinée, leurs devoirs, à leur inspirer le goût du vrai, de l'utile, et du beau; la haine du vice, l'horreur du crime, et sur tout la crainte de Dieu, mère de tou-

tes les vertus et de toutes les félicités. La lecture de ces morceaux sera toujours accompagnée de notes historiques sur la vie de l'auteur, et de notes critiques sur tous les ouvrages qui lui sont attribués. On s'appliquera sur tout à faire remarquer de quelle manière les différentes productions littéraires ont influé sur les progrès des langues et des sciences, sur le goût et les moeurs. Afin d'exercer les Elèves dans l'art charmant de bien lire, et dans celui, non moins précieux, de s'énoncer avec facilité sur toutes sortes de sujets choisis à dessein, nous aurons chaque samedi une heure, que nous consacrerons en partie à une lecture à la fois amusante et instructive, et en partie à une conversation, qu'amèneront nécessairement des remarques intéressantes sur la lecture faite.

Deutsche Sprache.

Erste Abtheilung.

Nach Wiederholung der grammatischen Anfangsgründe werden in dieser Abtheilung die syntaktischen Regeln erklärt; zur praktischen Anwendung derselben aus Rosaliens Nachlass viele Stücke ins Pohlische übersetzt, einige syntaktisch erklärt und mündlich hergesagt. Außerdem werden aus dem Buche *powiesci moralne* mehrere Stücke ins Deutsche

übertragen. In der Orthographio werden die Schülerinnen durch geschwindes Diktiren geübt. Vorgelesene kurze Erzählungen und Briefe dienen ihnen zu Stylübungen.

Zweyte Abtheilung.

Auf eine ausführlichere Wiederholung der etymologischen Grammatik folgte eine praktische Anwendung aller Hauptregeln des syntaktischen Theils durch viele Beispiele. Daneben machen die Schülerinnen Uebersetzungen aus dem Buche *pamiętka po dobrej Matce* ins Deutsche, und erhalten Anweisungen zu schriftlichen Ausarbeitungen, die in Briefen, Beschreibungen und Erzählungen bestehen.

Bei kurzer Beleuchtung der deutschen Litteratur-Geschichte wird der Lehrer von den Schriftstellern des klassischen Zeitalters handeln, und ihren Werth und ihre Eigenthümlichkeiten durch herausgehobene Bruchstücke aus ihren Werken, zeigen als: aus Klopstock's Hymnen und seinem Messias, mit welchem die eigentliche Blüthe der deutschen Litteratur beginnt, aus Lessing's Dramaturgie, der nebst Weisse die deutsche Bühne aus seinem Nichts hervorgezogen, aus Gellerts geistlichen Liedern, poetischen Erzählungen und Fabeln, die von allen Ständen gelesen werden, aus Gessners *Tod Abels* und besonders aus seinen *Idyllen*, die noch immer unerreicht da stehen, und die das meiste dazu beitragen, daß man im Auslande auf deutsche Dichtkunst aufmerksam wurde, aus Kleists *Elegien* und dessen *Frühling*, letzterer ein Muster moralischer Poesie, aus Bürger's *Balladen* der diese Dichtungsart aus Spanien nach Deutschland verpflanzte, wo sie durch den Geist eines Göthe, Schiller u. a. zur hohen Vollkommenheit gediehen ist, aus Vossens mei-

sterhaften Uebersetzungen der Alten, und aus seinen eigenen idyllisch-mimischen Dichtungen, in welchen er anstatt der arkadischen Wesen, Menschen aus der wirklichen Welt auf-führet, aus Pfeffels sinnreichen Fabeln und Episteln, aus den zahlreichen Schriften Wielands, doch ausschließlich aus denen seiner zweiten Epoche wo er in seinem Agathon die größte Belesenheit und tiefste Kenntniß der alten griechischen Schriftsteller beweise, aus Göthes leichten Poesien, die voller Wiß und Laune sind, und aus seinem Hermann und Dorothea einer vortreflichen Nachbildung der homerischen Odisee, aus Schillers Theater, mit Berücksichtigung seiner dritten oder ästhetischen Periode; dahin gehören sein Wallenstein und Maria Stuart in welchen Stücken er die Charaktere mit der tiefsten Menschenkenntniß schildert; ferner in seinem romantischen Trauerspiele die Jungfrau von Orleans voll poetischer Schönheiten.

ARYTMETYKA.

Arytmetyka iako część Matematyki najpowszechniey w życiu społeczném używana, ta praktyczna naydoskonalsza Loika, tyle działająca na ukształcenie i rozwiianie rozumu, na wzbudzanie i zaostozanie uwagi i namysłu, będąca w ścisłym związku ze wszystkimi umiejętnościami i naukami, i prowadząca wspólnie z niemi do ogólnego oświecenia człowieka, w Instytucie Rządowym wychowania płci żeńskiéy pominioną nie została. Wykład téy tak ważnéy i użytecznéy

w każdym stanie nauki, zmierzać będzie iedynie do tego, aby wyżéy wymienione cele o ile można osiągać. Zważaiąc, że ze wszystkich prawie nauk, ta iedna (pomimo korzyści iakie zapewnia) iest utrudzaiącą naywięcéy, nudną i nie tak przystępną dla uczących się iak inne, usiłowaniami będzie wykładaiącego, aby ią wszelkiemi sposobami uprzyjemnił, co niezawodnie nastąpi, ieśli wyjaśnienie zasad koniecznych w téy nauce, przeplatane będzie przykładami na liczbach rzeczywiste znaczenie maiących, zastosowaniami do rozmaitych zatrudnień w spóleczości; których podostatkiem nastęcza gospodarstwo domowe, różne przeroby płodów rozmaitych, handel, i t. d. W zabawnym więc i interessuiącym wykładzie, obeznać można uczące się, z rozmaitością rzeczy, ich ceną, miarami, wagami, pożytkiem, utrzymaniem reiestrów gospodarkich i xiązek kupieckich, tudzież działać na moralność przez wyrachowanie korzyści, a stąd dobrego bytu i szczęśliwego życia, iakie rządne gospodarstwo nie zawodnie zapewnia, wzbudzać tym sposobem chęć do wszelkich zatrudnień użytecznych; wystawuiąc zaś straty w przykładach powiększey części z niedbalstwa wynikłe, a stąd ochydę na iaką się częstokroć narażać trzeba, zachęcać do zaniłowania pracy, która to cnota, dobre mienie, spokojne życie, iednym słowem szczęśliwość ka-

żdego człowieka stanowi, i oraz osiągać wymienio-
niane korzyści które Arytmetyka zapewnia. Po-
nieważ ta nauka będzie wykładana Uczennicom
sposobiącym się na Nauczycielki, nie będą więc
pominione, przy wyjaśnieniu zasad uwagi peda-
gogiczne. Scisłość konieczna w téy nauce iest po-
wodem, że nie może nauczający daléy postępo-
wać, ieśli z poprzedniczemi prawidłami dobrze
nieobeznał, bo zamiast korzyści, które sprawić
zamierzył, przytlumiałby raczéy umysł; da więc
iasne określenie działań, nie pomiiając nawet po-
czątkowych, przyczyny onych wyłoży, i kiedy
których użyć wskaże na rozmaitych przykładach
zastosowanych do praktyki, różnemi sposobami
rozumowań rozwiązywanych, mechanizmu zaś
używać będzie, tylko iako środka skracającego
rozwiązanie zagadnień, nie zaś iako konieczno-
ści. Sposób rozbiorowy, iako większą korzyść
zapewniający przy wykładzie téy nauki zacho-
wanym będzie, przechodząc stopniowo od ła-
twiejszych, do trudniejszych i więcéy kombi-
nacyi obeymujących zadań. Ponieważ nie mo-
żna żadnéy uczyć nauki, a szczególniéy tey, nie
obeznawszy się z nią dobrze, a metoda sama na-
uczania wskazana, nie gruntownie usposobionym
słuchaczkom, nie zapewniłaby istotnéy korzyści,
przeto wykładający stosując się zawsze do du-
cha Instytutu wykladać będzie:

Dla pierwszoletnich zasady początkowe w téj nauce konieczne, następnie cztery działania z liczbami pojedynczemi, wielorakiemi, tudzież z ułamkami zwyczajnemi i dziesiętnymi, okaże wzory utrzymywania rejestrów w różnych rodzajach gospodarstwa, obezna z miarami tak krajowemi iako też i zagranicznymi i oraz sposobami zamieniania iednych na drugie. Ponieważ niektóre wiadomości iometryczne konieczne są do Arytmetyki potrzebne, wyłoży więc z niéy, nie zapuszczając się w głębokie téj nauki badania, sposoby wyszukiwania powierzchni różnych płaszczyzn iako też i objętości brył.

Dla drugoletnich zaś wyiaśnionem będzie o proporcjach tyle, ile potrzeba do wyłożenia reguły trzech zwyczajnéy, i składanéy, tudzież do zastosowania téyże do reguły procentu, wspólnki w różnych zdarzeniach, i reguły łańcuchową zwanéy. Dana będzie także krótka wiadomość o handlu i utrzymywaniu książek kupieckich.

HISTORYA POWSZECHNA I POLSKA.

Przedmiotem historyi są czyny i zdarzenia. Wystawić ie w przyzwoitém świetle, nadto okazać ich wpływ pożyteczny, w zastosowaniu do po-

wołania i potrzeby uczących się, będzie celem wykładanej nauki. Same bowiem wiadomości z Historji, bez przyzwoitego wyboru podane Uczennicom, nie zawszeby zamierzonemu celowi odpowiedziały, bo co innego jest wiele umieć, co innego zaś z nauki korzystać, to jest nabydź z doświadczenia innych, sposobu uczynienia siebie szczęśliwszym, dla drugich zaś użyteczniejszym. Nacoby się zresztą przydało znać przymioty i błędy ludzkie, ieżeliby te nieseęgały wpływem swoim na udoskonalenia rozumu i ukształcenie serca, słowem ieżeliby nieprzykładały się skutecznie do ulepszenia naszej istoty?

Wszystko więc co tylko posłużyć może do ukształcenia w Uczennicach przekonania i potrzeby, aby rządziły się natchnieniami Religji i sumienia, co tylko umysł usposobić do rozpoznawania prawdy od błędu, a zniewolić serce do zamilowania cnót domowych, ugruntować wierność dla Tronu, ożywić miłość kraiu, przekonać o potrzebie gruntownego oświecenia, wystawić owoce pokoju, rządności i zgody w rodzinach, słowem okazać właściwe téy płci przymioty, to będzie szczególniejszym przedmiotem wykładanej nauki.

Uczennice tego Instytutu wyłożone sobie mieć będą wiadomości z Historji Powszechnéj i Pol-

skiéy w dwóch głównych częściach, a to stosownie do dwóch Oddziałów, przepisanych wewnętrznem Urządzeniem, z tych:

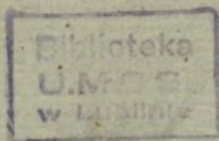
1szy. *Co do Historji Powszechnéy*, będzie sobie miał wyłożone wiadomości z dzieiów starożytnych.

Co do Historji zaś Oczystéy, początki Narodu i familję Piastów.

2gi. *Zaś co do Historji Powszechnéy*, wiadomości z dzieiów średnich, i nowszych.

Z Historji zaś Oczystéy, familję Jagiellonów, i królów obieralnych.

W Dziale Pierwszym odznaczywszy każdy okres, co do głównych jego znamion, w wykładzie téy części dzieiów, ażeby wyobrażenia Uczennic częstokroć rozpierzchnione i niepewne, temsamém skupić i uporządkować, trzymać się będziemy sposobu Etnograficznego, dla tego że ten nayłatwiejszym iest do wystawienia téy części dzieiów, a razem naysposobniejszym do podania dostatecznego o niéy wyobrażenia Uczennicom. Przechodząc koleją narody Starożytne, okazane sobie mieć będą położenie ich krajów, granic, odznaczone miejsca w historii wsławione, przedstawione ich dzieie, ograniczając się wyborem ważniejszych tylko czynów i zdarzeń, z dołączeniem potrzebnych wiadomości o Religii ludów starożytnych, ich prawach, obyczajach,

zwyyczajach, wynalazkach, naukach, i kunsztach, o ile czas pozwoli i o ile powołanie téy płci wymaga.

W Dziale Drugim, obeymującym wiadomości z dzieiów średnich i nowszéy historyi, trzymać się będziemy sposobu Synchronistycznego. W tym Oddziale wyłożone sobie mieć będą główniejsze wypadki, które rozciągnęły wpływ swój na wszystkie, albo przynajmniej na znaczną część Narodów, oprócz tego wypadki znacmitsze, w pojedynczych Państwach. W nowszéy części dzieiów, ponieważ historia Europy, nie iest historią państw pojedynczych, ale iest raczéy historią wzajemnych między niemi stosunków, których obszerny wykład dla Płci Żeńskiéy mniej iest stosownym, a nawet i potrzebnym, z tego też powodu porzestaniemy na wystawieniu głównych iéy tylko obrazów. Wykładając tę część dzieiów, istotną będzie rzeczą okazać wpływ wielu ważnych wypadków i zdarzeń, iaki te miały na stan Europy.

Podając potrzebne wiadomości z téy Nauki, któreby zdolnemi były rozwiać ją w sposobie zajmującym, a razem obfitym w nauczające przykłady, nie tyle historią pod względem politycznym, iako raczéy pod względem moralnym przedstawiać będziemy, niespuszczając z uwagi, że iedzi z iednéy strony Historya, ma oświecać umysły politycznemi wiadomościami, tedy z dru-

gięcy, powinna zarazem wpływać na ukształcenie serca wyborem pięknych przykładów.

W postępnym rozwianiu całej téy Nauki będzie usiłowaniem, wzbudzić i ugruntować w Uczennicach przekonanie:

Jak mądrość i wszechmocność Twórcy, kieruje losami Państw i ludów, i iak wszystko w tak cudowny, a razem zadziwiający utrzymuje kolei i porządku.

Jak dzielnym iest wpływ Religii, na szczęście rodu ludzkiego.

Jakie wynikaia dobrodzieystwa z zawiązania towarzyskiego porządku, i utrzymania go w przyzwyczajonych granicach.

Jak przypatrząc się ludziom w rozmaitych stanach społeczności, tudzież zastanawiając się nad ich przymiotami i słabościami, należy wzbogacać wiadomości nasze, doświadczeniem upłynionych wieków.

Korzystając zaś z każdéy sposobności, która się w wykładzie téy Nauki nastroczy, do wpoienia szlachetnych uczuć, obrzydzenia próżności, zbytku, nakoniec do natchnienia tych cnót, które godnemi są uwielbienia, niezaniebda się okazać, że nietylko na scenie wielkiego świata, ale nawet i w szczuplejszem zakresie, bo w obrębie własnéy rodziny, można być prawdziwie użytecznym.

Tym sposobem po wyłożeniu potrzebnych wia-

domości z Historji Powszechnéj i Polskiéj, z Uczennicami trzeciego Oddziału, przystąpiemy z kolei do właściwéj metodyki historycznéj, czyli do podania sposobów udzielania téj nauki Uczennicom, iako części pedagogicznéj, która jest najważniejszą dla przyszłych Nauczycielek.

Na wstępie iéj, wyłożonym będzie cel i pożytki Nauki historyi, z dołączeniem ogólnych uwag, któreby ku temu celowi naukę dzieiów, w zastosowaniu dla młodzieży płci Żeńskiéj, pożytecznie zwrócić mogły.

Mówiąc o metodzie, okazaniem zostanie, co jest potrzebnem wiedzieć Nauczycielce, ażeby iéj pożytecznie udzielać mogła. Ponieważ zaś dla Uczennic nierównego wieku i usposobienia, niemożna też w równym stopniu téj Nauki wykładać, zastanawiać się będziemy:

- a. Jakiéby metody trzymać się należało Nauczycielce, przy udzielaniu potrzebnych z niéj wiadomości, dla dzieci początkujących.
 - b. Jakby tę Naukę wykładać należało starszem Uczennicom, które już pewne a przynajmniej ogólne mają o niéj wyobrażenie. Obiawszy w tém mieyscu ważniejsze przestrogi dla Nauczycielki, zwróciemy ie do kilkunastu główniejszych punktów, i każdy z nich szczegółowo rozebrawszy, na przykładach objaśniemy.
- Zastanawiając się nad właściwemi przymiotami

mi opowiadania, podadzą się sposoby zrozumiałego i łatwego wykładania historyi.

Przystąpiwszy do wskazania ułatwiających środków pożytecznego uczenia historyi, obszerniey nieco zastanowiemy się nad tablicami Chronologicznymi, podziałem historyi na okresy czyli peryody, i robieniem potrzebnych wyciągów z dzieł historycznych.

Następnie podadzą się sposoby łączenia Chronologii i Jeografii z historyą:

Nakoniec mówiąc o dziełach, które posłużyć mogą albo za materyał, do obeznania się saméy Nauczycielce z historyą powszechną, albo też za wskazówkę którychby z tych dzieł użyć mogła przy wykładzie iéy dla Uczennic, pomiędzy dziełami tego rzędu, obszerniey się nad temi zastanowiemy, co umyślnie dla kobiet były pisane. Niektóre z nich wyiątki na lekcyi czytane i objaśniane będą, aby tym sposobem przyszłe Nauczycielki wczesnie iuż usposobiły się do pożytecznego czytania historyi, i wyciągania potrzebnych z niéy uwag.

Ponieważ zaś to, co się o Historyi Powszechnéy we względzie iéy metody powiedziało, stosuje się i do Historyi Oczystéy, przeto wystawiwszy tylko ważność téy nauki dla Polek, wskazać się dzieła, które iuż to do wykładu saméy nauki Uczennicom, iuż to i dla własnego oświecenia się

Nauczycielkom, nayskuteczniéy posłużyć mogą.

Nakoniec w celu przekonania się, o ile każda z Uczennic z wykładu téy nauki korzystała, nznaczane będą do wypracowywania ćwiczenia historyczne, które podług właściwych temu Instytutowi celów, w czasie lekcyj rozbierane i oceniane będą. Wskazując im zaś dzieła, do wypracowywania takowych ćwiczeń pomocne, szczególniéy się przestrzegać będzie, czyli potrafią przyzwoity w nich uczynić wybór, aby nadal własnemu iuż przewodnictwu zostawione, w każdym względzie przyzwoicie i rostroinnie zaradzić sobie umiały.

JEOGRAFIA.

Ponieważ Nauka ta dla Uczennic Instytutu Rządowego Wychowania Płci Żeńskiéy, na lat dwa podzieloną została:

W pierwszym więc roku, wyłożoném zostanie z Jeografii Astronomicznéy, wyobrażenie świata rzetelnego, to iest: da się poznać położenie ziemi w przestrzeni Nieba, iéy odmiany, i mieysce względem słońca, iako gwiazdy wymierzaiący czas, pory roku, okaże się początek, potrzeba i użycie znaczniejszych płaszczyzn kół, punktów ruchomych, i nieruchomych, iak te leżą, i gdzie na Niebie padają, aby stosując, i odnosząc do nich różne miey-

sca powierzchni ziemskiej, mieć mogły dokładną wiadomość, o położeniu jednych, względem drugich. Poczém położenie troiste Sfery, i skutki stąd dla mieszkańców każdego wynikające, naostatek rozmaite zagadnienia, które za pomocą kuli sztucznej rozwiązywane być mogą, ato w sposobie do pojęcia Uczennic łatwym, i powołaniu onych odpowiadającym.

Nauka ta podług dzieła Pana Deloge, w prostym, i jasnym sposobie dla Instytutu Wychowania Płci Żeńskiej w Petersburgu napisanego, niezapędzając się daleko w matematyczne dowodzenia, wykładaną będzie.

Z Jeografii Powszechnéj.

Europę w ogólności, podział iéy, granice państw między sobą, znaczniejsze miasta, rzeki, i t. d. W szczególności zaś Królestwo Polskie obszernie, co do podziału onego, wyliczając miejsca znaczniejsze płodami ziemi, fabrykami, rękodzielniami, urodzeniem ludzi sławnych i wypadkami historycznymi pamiętne.

Rok Drugi.

Ponieważ Państwa Europejskie, mają posiadłości w innych częściach Świata, przed zaczęciem więc Jeografii o Państwach Europy w szczególności, wypada obeznać Uczennice z granica-

mi, podziałem, i znaczniejszemi częściami innych czterech części Świata.

Poczém przystąpiwszy do opisu Państw naprzód graniczących z Polską, daléy innych, cile możność i czas pozwoli, oprócz opisania krajów, ich położenia, rozległości, podziału, i miejsc szczególnych, podanemi zostaną wiadomości, pod względem przemysłu, handlu, sztuk pięknych, i rękodziel zajmować pożytecznie i uczyć mogące: a to w sposobie opisów podróżyowych, iako ożywić naukę zdolnym i pamięć ułatwiającym.

NAUKI PRZYRODZONE

i

TEORIA GOSPODAROWANIA ŻEŃSKIEGO.

Przyzwoita koléy i rozciągłość wiadomości z tych nauk, dotąd iedynie w instrukcyi męzkiéy zachowaną u nas była. Ale dosyć uważyc kobietę iako przyszłą matkę, aby uznać całą potrzebę przygotowania iéy władz umysłu na zrozumienie wszystkiego co nas zastanawia, co ciekawość nasza odgadnąć pragnie; lub co surowy i do wyższych poięć niezdolny rozum, bez wytłómaczenia zostawując, w przesąd zamienia i częzą lękliwość obudza. Nie czuiemyż w sobie śladu ta-

kich uprzedzeń, które z niedostatecznéj matek naszych instrukcyi wynikły? Życie nasze na wykorzystanie ich łożąc, ieszcze do grobu ślady ich poniesiemy.

Zastanawiałem się że w postępie instrukcyi męskiej konieczną iest umiejętność rozumowania. Wprawdzie wszystkie czynności nasze iey lekcją nazwaćby się mogły. Lecz, przy usunieniu matematyki czystéj w instrukcyi żeńskiej, tylko wiadomości z fizyki i chemii zdolne będą ukazać w rzetelnéj kolei postęp wiadomości naszych, obudzić władzę wnioskowania, nauczyć loicznego myśli układu, a tém wszystkiem z innych nauk wiadomości utwierdzić.

Lecz, minąwszy nawet te nader ważne wpływy wiadomości z nauk przyrodzonych na władze rozumu, zostanie iedna ieszcze ich korzyść w instrukcyi żeńskiej nieoceniona. Kiedy zbiór stosunków między towarzyskimi ludźmi przyjętych, mężczyźnie kilkoraki stan do wyboru przedstawia, tymczasem wszystkie kobiety do iednego tylko, to iest do stanu gospodyń, powołuje. Któż niezna iak ważną iest różnica między działaniem naśladowniczym a obszerną, z dokładnego zrozumienia zasad wyprowadzoną umiejętnością?

Temi uwagami poprzedzić musiałem plan instrukcyi żeńskiej co do moiego przedmiotu, aże-

bym mógł udowodnić konieczność obranego przezemnie systematu w udzielaniu wiadomości z nauk przyrodzonych w Instytucie Rządowym Wychowania Płci Żeńskiej, utrzymać właściwą ich dążność i nieprzestąpić ich granic 31 artykułem Urządzenia Instytutu zakreślonych. Też uwagi wytłómaczą ieszcze dla czego kurs powierzony mi w Instytucie trudniejsze wiadomości rozpocząć muszą. Z nich naostatek wynika iż w pierwszym oddziale Instytutu wykładam wiadomości z Astronomii, Fizyki, Chemii i Mineralogii, w drugim wiadomości z Botaniki i Zoologii; w trzecim, praktycznemu uzupełnianiu wiadomości poświęcającym się, Teoryą gospodarowania żeńskiego, która nieiako powtórzenie i zastosowanie do potrzeb życia wiadomości w ciągu dwóch pierwszych lat nabytych, obeymuie. Rozłożywszy tym sposobem przedmioty kurs mój składające, weydę w ich szczegóły, iak następuie:

Cel i korzyści nauk przyrodzonych w ogólności. Wyobrażenie ciał niebieskich i ich podziału. Wyobrażenie systematu Kopernika. Ważniejsze wiadomości o słońcu, księżycu i ziemi. Wytłómaczenie zaćmień. Sposoby uważania ciał niebieskich. Korzyści z Astronomii. Krótki rys postępu téy umiejętności. *Z Fizyki.* Własności ciał powszechnie. Rozmaity stan skupienia ciał ziemskich. Główniejsze własności cieplika. Termo-

metry. O naturze płynu elektrycznego. Pioruny i środki chronienia się przed ich skutkami. Własności użyteczne magnesu. Własności światła. Przyczyna i własności kolorów. Własności znaczniejszych narzędzi optycznych. Własności powietrza. Barometr. Głos. Wiatry. Troiaki stan wody. Mgły. Chmury, obłoki. Śnieg. Szron. Rosa. Deszcz. Grad. Krótki wykład dalszych części Fizyki. *Z Chimii*. Ogólne wyobrażenie o téj nauce. Rozbiór chemiczny powietrza i wody. Wyobrażenie gazów. Znaczniejsze ciała pierwotne. Własności kwasorodu, saletrorodu i wodorodu. Wzmianka o balonach. Tłómaczenie grzmotu i błyskawic. Światła na cmentarzach. Spadające gwiazdy. Teorya palenia się ciał. Znaczniejsze kwasy. Własności gazu kwasu węglowego. Znaczniejsze sole. Znaczniejsze postępowania chemiczne. Fermentacye i korzyści ich w życiu domowém. Ważne korzyści chemii. Krótki rys postępu téj nauki. *Z Historyi naturalnéy*. Ogólny podział istot ziemskich. Wyobrażenie układów. Krótki rys postępu téj nauki. Ważne iéy korzyści. *Z Mineralogii*. Wiadomości o budowie ziemi. Sposoby poznawania ciał kopalnych. O znaczniejszych metalach. Złoto i techniczne iego użytki. Srebro. Miedź. Niebezpieczeństwo używania naczyń kuchennych miedzianych. Żelazo i rozległość iego użytków. Ołów. Cyna. Znacz-

nieysze Kompozycye metaliczne. O znacznie-
szych minerałach palnych. Siarka. Bursztyn.
Tlustości ziemne. Przyczyna wulkanów i trzęsień
ziemi. Dyament. Użytecznieysze kamienie i zie-
mie. Gatunki kryształu. Powszechnie znane skał
gatunki. Gatunki glin i ich użytki. Wyroby garn-
carskie. Faians. Porcellana. Niektóre gatunki soli
naturalnych. Sól kuchenna. Gatunki wapna. Mar-
mury. Skamieniałości. Ziemia urodzayna.

Z Botaniki. Wiadomości o budowie roślin.
Szczegóły ważnieysze o życiu roślin. Ogólne wa-
runki przyzwoitego ich utrzymania. Warunki do-
brego zasiewania nasion. Sposoby ich przech-
wywania. Ogólne pożytki roślin. Skład kwiatu.
Wyobrażenie układu sztucznego. Wykład meto-
dy naturalnéy. O chorobach roślinnych. Ogro-
dnictwo. Gatunki gruntów. Rozmaite sposoby roz-
mnażania roślin. Szczepienie, oczkowanie, łącze-
nie i t. d. Drzewa owocowe. O znacznieyszych
drzewach dzikich. Ogród warzywny. Opisy ro-
ślin warzywnych. Oznacznieyszych roślinach o-
zdobnych. Inspekta. Szklarnie. Cieplarnie. O zna-
cznieyszych roślinach lekarskich. O roślinach
truciznowych. Gatunki zbóż. Gatunki roślin pa-
stewnych. Produkta roślin osadniczych. *Z Zoo-
logii.* Wiadomości z fizyologii zwierzęcéy. Treść
umiejętności lekarskich. Podział zwierząt na gro-
mady. Zwierzokrzewy. Muszle. Robaki wnętrz-

ne. Użyteczniejsze lub osobliwsze owady. O wyrobach iedwabnych. O pożytkach z pszczół. O znaczniejszych rybach i produktach z ryb. O znakomitszych płazach i gadach. Ogólne wiadomości o ptakach. Znaczniejsze gatunki ptaków. Zwierzęta ssące. Użytki zwierząt w ogólności. Mięso. Wełna. Wyroby wełniane. Przedmiot technologii. Człowiek iako obraz i podobieństwo Boga, rozumne iestestwo na ziemi. Cywilizacya. Moc człowieka wznoszenia się za Bóstwem wszystkich rzeczy początkiem.

Z Teoryi gospodarowania żeńskiego. O przymiotach dobrój gospodyni. Wewnętrzne urządzenie pomieszkania. O utrzymaniu kuchni i izby czeladnéy. O piecach i kominach. Kredens. Spiżarnia. Piwnica. Mleczarnia. O zwierzętach powierzonych dozorowi gospodyni. O krowach i owcach pod względem nabiału. Teorya tuczenia zwierząt gospodarskich. Trzoda chlewna. Kury. Indyki. Gęsi. Kaczki. O pożytkach ze zwierząt gospodarskich. Mięso i różne urządzania go sposoby. Nabiały. Masło. Różne gatunki serów. Jaj. Aplikacye miodu. Wyroby techniczne z produktów zwierzęcych. Swiece. Mydło. Czyszczenie wełny. O ogrodzie gospodyni. Ogród warzywny. Gatunki Warzywa i włoszczyzny. Rozległe użytki kartofli. Sad. Owoce i różne ich użytki. Konopie. Len. Wyroby lniane. O chimi-

cznych postępowaniach gospodyni. Woda jako rozdziałacz chemiczny. Gotowanie pokarmów. Dekokcyje gospodarskie. Robienie kwasów gospodarskich. Drożdże. Pieczenie chleba. Robienie piwa. Dystyllacya. Gatunki znaczniejszych likworów. Teorya prania bielizny, materyi iedwabnych i wełnianych. Potrzebniejsze wiadomości ze sztuki farbiarskiéy.

ROBOTY RĘCZNE.

Do czynnego zawsze działania przeznaczył Bóg kobiety, powinny więc troskliwie podeymować usiłowania, z ochotą korzystać z wszelkiéy do tego sposobności, i tyle pracować, ile im tylko możność i czas dozwala. Szkodliwym iest przesądem, że praca tylko niższych stanów winna być udziałem. Nie tak sądzili starożytni. Piękność i użyteczność robót ręcznych, powszechnie u nich była zaleconą. Naypierwszego nawet stopnia i znaczenia kobiety, trudniły się niemi z chęcią, a nawet chlubą i zaszczytém płci swoiéy. Znaydujemy wpismie S. wzmiankę, o bardzo pięknych robotach igielkowych. Do późnych nawet czasów, dochowały się zabytki biegłości niewiast Izraelskich, w tkaniu i wyrabianiu kosztownych zaston do Arki przy mierza i przybytku Świętego. Hafty dziewic

Frygijskich zadziwiały swoją dokładnością. Damy Polskie a nawet xiężne i królowe, z których naywięcéy wsławiły się w dzieiach naszych S. Kunegunda, Jadwiga, Barbara Radziwiłłówna, Anna Jagielonka i inne, nie gardziły robotami ręcznymi, ale szacowne w téy mierze pamiątki, własną ich tkane ręką, do ozdoby SS. Oltarzów i posług religiynych poświęcone, do dziś dnia nawet w wielu mieyscach dochowują się i są dowodem ich przywiązania do Religii i pożytecznego użycia czasu. Skromna niewiasta, poświęcona domowem zatrudnieniem, ieżeli się igłą niezabawia, chociażby nawet szczyliła się posiadaniem wielu wiadomości naukowych, nie dopełni przeznaczenia swego, i często nudną dla siebie i dla drugich będzie. Im więcéy zaś umie robót ręcznych, tym więcéy szacownieyszymi są iéy przymioty. W chwilach tęschnoty lub umartwienia, znajdzie w nich przyjemną dla siebie rozrywkę. Z resztą sam nawet ubiór gustowny, mniej ją kosztować będzie, ieżeli się nim sama przyzwoicie zatrudnić potrafi.

Roboty więc ręczne, iako właściwe kobiet zatrudnienia, w Instytucie Rządowym Wychowania Płci Żeńskiej, w iak nayobszernieyszym zakresie udzielane będą. Nauka zaś i zatrudnienie, zostaną w téy mierze zwrócone:

Naprzód do robót do użytku służących.

Powtóre do robót służących do ozdoby, zabawy, i ukształcenia dobrego gustu.— Osoby dobrze wychowane, powinny znać iedne i drugie, w Instytucie zaś Rządowym, dwoiaki takowe roboty będą miały kierunek, to iest: aby nie tylko same Uczennice umiały ie wykonywać, ale nadto aby nabytę w téy mierze zręczności, były w stanie pożytecznie drugim udzielać.

1od. Do robót służących do użytku, należyć będą:

- a.* Kraianie i szycie wszelkiéy bielizny.
- b.* Przykrawanie i robienie rozmaitych sukien.
- c.* Naprawa wszelkiéy bielizny.
- d.* Dzianie na drótach.

2re. Do robót służących do ozdoby, zabawy i kształcenia dobrego gustu, należyć będą:

- a.* Robotki sposobem tulowym i koronkowym wykonane, nadto wszelkie dzierzgania.
- b.* Hafty różnego rodzaju, iako to, złotem i srebrem, hafty przetaczkowe, oprócz tego ścięciem szydelkowym i tureckim.
- c.* Wyszywania atlaskowe, bawełną, pelami, wstążeczkami, rybią łuszczką, perelkami, i sznellami wykonane.
- d.* Dzianie na drótach sakiewek, czapeczek, sukienek, kaftaniczków, cizemek, małych woreczków w rozmaitym ich sposobie, iakoteż na kubeczkach, w różnych deseniach.

- e. robienie różnych kwiatów włóczkowych i gazowych.
- f. Naydelikatniejsze haftowania i cerowania na tulu.
- g. Roboty krzyżowe, tak w ręku, iako też i w krosienkach, ścięciem wolnym, pojedynczym, krzyżowym i deseniowym.
- h. Robienie i naśladowanie wszelkich landszaftów, w różnym ich sposobie.

Przyzwoity wzgląd zwrócony w ich wykonywaniu, tak co do wyboru przedmiotów, zgody i symetrii, iako też co do użycia stopniowego cieniowania, mogące nayszlachetniey zaiąć i zatrudnić umysły uczennic, nadto dostarczyć im obok milego zatrudnienia, coraz świeższego przedmiotu do téy pożytecznéy zabawy, szczególnieyszem będzie usiłowaniem nauczycielki.

R Y S U N K I.

Pomiędzy sztukami pięknymi, Rysunki szczególnieyszą odznaczają się użytecznością w instrukcyi płci żeńskiéy. Wrodzona do nich zdolność szczęśliwie rozwinięta, może utworzyć niewyczerpane źródło przyjemności, przydać nowy wdzięk życiu, byź lekarstwem nudów, które zwykle próżnowanie za sobą pociąga, a co większa obeznać z zasadami dobrego smaku.

Bez rysunku, roboty ręczne nie mogą być dokładnie wykonane, szczególnież też te, w których sztuka i przemysł są panującemi przymiotami. Czyż mogą nosić na sobie cechę istotney piękności, jeżeli nie są kierowane gruntowną znościomością zasad rysunku? Radząc się zaś iego teoryi, można usposobić się do wykonywania robót ręcznych, z mnieyszem nakładem czasu i pracy, a większą przyjemnością i wykończeniem, bo ie cechować będzie pewna zgodność, wymiar przyzwoity, porządek utrzymany, a te przymioty, zawsze prawie okażą się wyższemi, nad dziwaczne uroienia mody, żadnych zwykle prawideł nieznościące. Z pomiędzy wielu rodzajów rysunku, rysowanie kwiatów i kraiwidoków, zdaie się być właściwszem płci żeńskiéy, więcéy bowiem dobrego smaku i cierpliwości, niżeli talentu i sztuki wymaga. W udzielaniu téy nauki dla uczennic Instytutu, po gruntownym wyłożeniu zasad teoryi, przystąpi się do rysowania kwiatów, we wszelkich rodzajach, kredą i kolo:ami (*gvache*), potem kraiwidoków, różnych położén mieysca, okolic i t. d. Zastósować podane wzory do właściwego stopnia uzdolnienia uczennic, ich szczególnego upodobania do oddzielnych w téy mierze rodzajów, głównem będzie staraniem Nauczyciela. A jeżeli się pomiędzy uczennicami znajdą i takie

które szczególniejszą chęć i zdolność do rysowania głów okażą, w takim razie wskażą się zasady i téy części rysunku, posuwając ją do takiéy tylko rozciągłości, iaka dla téy płci najsosowniejszą być może. Starania Nauczyciela, w udzielaniu téy nauki do tego szczególniey zmierzać będą, aby we wszystkich rodzajach, głównym był przewodnikiem gust dobry, który każdemu rodzajowi rysunku przyzwoitą wartość nadać iest zdolnym, a innym sposobem ukształcić się nie da, iak tylko na dobrze wybranych wzorach. Z tego więc powodu wzory takowe, z najlepszych w każdym rodzaju Mistrzów, wybierane będą.

Imo. Co do Kwiatów: posłużą w téy mierze wzory *Prevost* młodszego, *Gerbot*, i Pani *Vincent*. Więcéy zaś uzdolnione i więcéy wprawy mające uczennice, przyzwyczajane będą do rysowania kwiatów z natury.

Zdo. Co do kraiwidoków: użyte będą 'wzory *Wilhelma Roques*, *Prenot*, i *Despois*, sławniejszych mistrzów Szkoły francuzkiéy.

3tio. Co do rodzaju głów: wzory *Granger*, *Hueta*, *Planata*, i *Lemira* starszego, Profesora szkoły Politechnicznéy w Paryżu.

M U Z Y K A.

Kunszt muzyki miłym iest w każdéy życia dobie, w chwilach wesołych podwaia on radość, w smutnych cierpienia osładza, co większa zgodnym będąc z każdym wiekiem, w niektórych nawet względach zatrudnienia kobiet uprzyemnić może. Muzyka iednak w Instytucie Rządowym iako składająca część Instrukcyi, wymaga wiele ostrożności z strony uczących. Wiadomo że starożytni byli tego zdania, że nie masz nic tak niebezpiecznego w udzielaniu téy sztuki, iak oswajać kobiety z niewieściałą melodyą. Zapala ona ich umysł uroieniami wybiatały imaginacyi, osłabia zaś serce z przyrodzenia do miękkości skłonne. Tony omdlałe, dla tego iedynie więcéy mają powabu, iż zmysłowemi uczuciami duszę upaiaią, i dla tego to Platon mędrzec Grecki, często w swych dziełach przeciwko nim powstawał. Przeciwnie, umiarkowana muzyka i zwrócona do przyjemnéy a razem i potrzebny rozrywki, może skutecznie przyłożyć się do wzbudzenia szlachetnych a razem i wzniosłych uczuć, do osłodzenia charakteru, nakoniec do uprzyemnienia życia domowego. Tego zakresu trzymać się będzie Nauczyciel muzyki, w udzielaniu iéy uczennicom nInstytutu Rządowego.

Teorya Muzyki poprzedzi iéy praktykę. Dzieło zaś pod tytułem *Teoryczno-praktyczny sposób uczenia się na Fortepianie Karola Gottfryda Wehnera* posłuży za przewodnika w udzielaniu iéy zasad.

Stopniowe zaś ułatwienie i rozwinięcie uczucia przez metodę, przyjemność a razem i delikatność w wykonywaniu podanych dla wprawy przykładów, będzie ciągłym staraniem Nauczyciela, na które szczególniéjszy wzgląd zawsze zwracać nieprzestanie.

Na Cwiczenia praktyczne dla Uczennic początkujących, użytym zostanie dzieło A. Müllera *Mistrza kapelli Wielkiego Xięcia Weymarskiego* pod tytułem: *Ćwiczenia na Fortepian dla początkujących*. Cwiczenia te dobrze wyuczone, mogą bowiem nayłatwiéy uczennice usposobić do szybkiego nót czytania, do zachowania pewności tempa i taktu, co iest główną zasadą dobrego grania, bez czego zaś pomierna nawet exekucya, obeśdź się nie może. Dzieło pod tytułem *Ćwiczenia na Fortepian* ułożone przez *Krammera*, równie użytym będzie dla Uczennic, aby potrzebny w téy mierze nabyły wprawy. Żeby zaś obok tego powtórzyć w krótkości całą teorią muzyki, a razem wskazać sposób łatwego iéy drugim udzielania, co iest iednym z głównych celów tego Instytutu, Nau-

czyciel trzymać się będzie zbioru *Knechta* pod tytułem *Powszechny katechizm Muzyczny*. Zasady w tym dziełku zebrane w pytaniach i odpowiedziach, zastosowane do pojęcia Młodzieży, stosownie do zdania znakomitych w téj mierze znawców, we wszystkich Instytutach Muzycznych z prawdziwą korzyścią użyte być mogą.

Dla przyzwoitego wyrobienia Mechanizmu w graniu na Fortepianie, mianowicie też dla Uczennic, które z fundamentalnemi początkami dobrze są już obeznane, i tylko ciągłéy ieszcze potrzebuia wprawy, użytym zostanie dzieło *Rynka* pod tytułem: *Ćwiczenia na Fortepiano, ułożone na 2wie i 4. ręce.*

Zbiór dzieł Muzycznych nieśmiertelnego *Humla*, posłuży znowu stopniowo do zupełnego już udoskonalenia w Muzyce. Jest to prawdziwa Szkoła Fortepianu, którą z korzyścią ukończywszy, można usposobić się do wykonywania z łatwością wszelkich utworów muzycznych.

Mówiąc tu o dziełach znanego w świecie muzycznym autora, nie ubliża się przez to bynajmniej innym, owszem w miarę możności Nauczyciel starać się będzie obeznawać Uczennice z właściwemi ich pięknościami. Co więcéy fraszki nawet muzyczne, pod iakińkolwiek bądź one tytułem wychodzą, mogą zape-

wnić korzyść, jeżeli tylko wzbudzić są zdolne uczucie piękności, a razem podnieść i ukształcić pomysły muzyczne. Stopień uzdolnienia Uczennic, nabyta wprawa i estetyczne czucie, będą dla Nauczyciela miarą, w wyborze wszelkich muzykaliów do wykonywania przeznaczać się mających. Od wykonywania sztuk pojedynczych, przejdzie do sztuk ułożonych na cztery ręce, od tych zaś, do *terzetów*, *quartetów*, *quintetów*, nakoniec zaś do *koncertów* z towarzyszeniem całej Orkiestry. Nauczyciel troskliwie jednak z swęj strony przestrzegać będzie, aby Uczennice staraniu iego powierzone, więcéj zawsze celowały smakiem, a niżeli sztuką. Szybkość i biegłość samego mechanizmu dziwić tylko mogą, miłe zaś i przyjemne granie, więcéj do uszu i serca przemawia.

NAUKA ŚPIEWU.

Kiedy natura udzieli kobiecie przyjemnego głosu, a metoda i sztuka ukształcą go, śpiew stanie się iedną z ważnych iéy ozdób. Talent ten prawie w równi z muzyką postępuje, a nawet zasięga iéy pomocy.

Nauka śpiewu przepisana wewnętrznem urządzeniem dla Uczennic Instytutu, na dwa lata rozłożoną zostanie.

W pierwszym roku staraniem będzie Nauczyciela, aby Uczennice dobrze pojęły i zrozumiały ogólną teorią muzyki. Nauczyciel w téj mierze trzymać się będzie zasad *Pestalocego*, gdyż te naylepiéy odpowiadają celowi, gdzie uczący się razem zebrani, mogą przystąpić do użycia głosu. W użyciu zaś głosu i *Solmizowaniu*, trzymać się będzie *Szkoły Elsnera*, Rektora Szkoły Głównéy Muzycznój. Na to naywięcéy czasu poświęci, gdyż na praktyczném ćwiczeniu głosu zasadzającemu się na melodyi, naywięcéy w śpiewaniu zależy.

W drugim roku Nauczyciel w krótkości wyłoży Teorią o Harmonii, poczem przystąpi do wykonywania ćwiczeń *wielogłosowych* (*exercices d'ensembles*) czyli *chórów*, z textem religijnym, lub moralnym. Dla tego zaś textowi religijnemu daie się przed innemi pierwszeństwo, albowiem uważa go Nauczyciel bydź nayzdolnieyszym do wzbudzenia wzniosłych uczuć, do przeniknienia duszy i serca; nadto sam nawet nasz kościół, nie upatruie skutecznieyszey dla dzieci swoich pociechy, nad pienia chwaly Bożey. Do téy części Nauki, użyie Nauczyciel dzieł *Haydena*, *Hendla*, *Mozarta* i *Cherubiniego*. Zakończy tę naukę urabianie głosu, do śpiewu *Solowego*, które ma posłużyć do wykonania śmiałych, zręcznych i szybkich iego zwrotów.

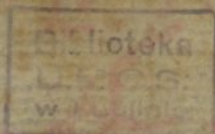
W tego rodzaju ćwiczeniach, Nauczyciel trzymać się będzie po części *Szkoły Konserwatorium Paryzkiego*, następnie zaś Autorów *Danzę, Rignę, i Crescentini*. Wszystkie zaś te części nauki, Uczennicom Instytutu, w takim sposobie udzielane będą, aby nie tylko były uzdolnione wykonywać wszelkiego rodzaju śpiewy, ale nadto, aby mogły same gruntownie zasad téj Nauki drugim udzielać.

Przyjęto na Posiedzeniu
Dozoru Pensy i Szkół Wyższych Płci Żeńskiej.
w Warszawie dnia 28 Kwietnia 1827 r.

Radca Stanu.
Przydujący w Dozorze.

Z A L E S K I.

Sekretarz Dozoru.
Milewski.

525

Biblioteka Uniwersytetu
M. CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

A 11001

BIBLIOTEKA U. M. C. S.

Do użytku tylko w obrębie
Biblioteki

1000172141

[Faint, illegible text from the reverse side of the paper is visible through the surface.]

